

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj IV.

V sredo 10. Rožniga cveta 1846.

List 23.

Rokovica.

(Povest iz nemškiga).

Na mostožu levnaka
Prepir zverinski čaka,
Francisk vladár;
Krog njega mogočniki trona,
Visoko na stolih balkona
Gospá krasán kolobár.

Ko kralj z desnico migne,
Zatis levnaka se dvigne,
Počasno koráka na plan
León strašán.
V okrogu se
Ozrè,
Zeháje grivo
Potrese sivo,
Ter ude stegne,
Na tla se vlegne.

In kralj na novo posegne;
Zdaj naglo odprè
Se drugi zatis.
Von pridrè
Skakáje smelo,
Serditi ris.
Ko v leva oberne okó,
Zarjôve zlo,
Rep zviije na moč
V ostuden obroč
In prostrè žrelo.
Gre plašnih nog
Leónu v okrog,
Togotno smercaje;
Potém godernjaje
Na stran se vlegne.

In kralj na novo posegne,
Zdaj treši na dvoje odpert zaslón
Dva leoparda na enkrat von,
Razkačena v risa obá
Zavihrata ta,
Ris prime jih strašne oblasti.
Zdaj dvigne león kraljev svoj kip —
Vse vtihne na híp.
Okoli na dvor,
Hrepeneče mor,
Se vležejo grozne pošasti.

Od zgorej iz lepih ročic,
Med leva in risa vštric,
Ferkljá rokovičica zdaj
Balkonu čez kraj.

In k vitez' Deloržu posmehoma se
Kunigunda oberne rekoč:
„Do mene če toliko vneti ste,
Kot zmir se rotite na moč,
Prinésite, daj, rokovico mi gor!“

In vitez na strašen dvor
Medi divjake hipoma švigne
Brez mud in straha,
In rokovico iz praha
V sredi zverin prederzno dvigne.

Stermenja in groze zavzeto plašno
Vse gleda junaka prederznenje strašno,
In on rah rokovico prinese nazaj.
Pohvale in slave vse vredniga ceni;
S pogledam zaljubljenim zdaj —
Ki pričá mu sreče odperti raj —
Nasprot Kunigunda se peni.
V obraz rokovico ji on zaderví:
„Plačila, gospina, kar treba mi ni!“
In dalej se za-njo ne meni.

J. Koseski.

Pomoček zoper kanj na vinu.

Znano je, de per naših vinih, če je le kolikaj prazniga v sodu, se naredí pod vého mrénica, ki se kanj imenuje. De taka plesnoba vino nekoliko popači, je vsakimu vinárju znano. Torej že od nekđaj zoper to reč pripravniga pomočka íšejo. Naj bližnji pomoček je, sode zmirej dolivati. To bi se pak moglo skorej dan na dan zgoditi, kar se vender mnogim vinárjem težavno zdi. Dober pomoček je tudi, z vého sod takó dobro zamašiti, de nič zraka ali lufta do vina ne pride. Nekteri timu tudi takó pomagajo, de imajo sode od zunaj z oljnato farbo pofarbane, de bi vino skozi doge ne hlapélo in se torej v sodu prazin prostor ne delal.

Z vsim tim se pa vender kanj do dobriga ne da ubraniti. Toliko ljubši mora tedaj slednjimu

pomoček biti, kateri gotovo pomaga, in ga je lahko rabiti. Je pak ta-le: Vzemi 2 ali 3 palce širok rob čistiga platna, spusti en konec skozi luknjo pod verh vina; zgornji, iz luknje moleči konec pak nazaj zavij in potem z veho luknjo dobro zabij.

Pred 8 leti je gosp. Pflüger v Soloturnu ta lahki perpomocnik našel, in od tistihmal se je v mnogoterih skušnjah práv koristin skazal. Zlasti v ta namen napravljene skušnje so pokazale, de v verhama napolnjenih sodih, ki so bili s tako cunjó prevideni, se je celo po treh mescih le malo vina spuhnilo, in de se ni kar nič kanja naredilo; tudi v takih sodih ne, kjer je do treh perstov vina manjkalo.

Ta reč se da tako-le zapopasti: Platnena capa, ktera vlažnost ali mokrotnost na-se vleče, tudi vého vlažno in napeto ohrani, in takó pristop zunanjiga zraka do vina brani.

V ravno ta namen služijo tudi dolgi zamaški iz mehkega ali skorjiga lesa (korke), kateri noter v vino segajo. Vinárji ob Rajni večidel take zamaške rabijo.

Tudi stara navada, steklenice (flaše) z vinam, ko se hraniti denejo, ne po koncu postaviti, ampak jih položiti, de potem takim zamašek vedno vlažin in napét ostane, se vpíra na to vednost.

(Nedeljni list Českiga obertnijskiga družtva).

Nekaj kemije (ločbe) kmetovavcam.

(Nadalje.)

22. §. Gorenje.

Kar pri dihanji, se tudi pri vsacim gorenji godí; kislogáz se kroji v gorkoto in kislic. Nobena reč ne bo zagorela, če ni popred od drugod po svoji lastnosti dovolj sogrela se; le ko je dovolj sogrela, se je kislogáz, krojivši se, lóti; njegova gorkota se zedini s svitlobo, ki je vsake reči obstojni del, in da viden ogenj; kislic pa se sprijemle z rečjo, ki gori, in jo okisa. Če gori ogel, se kislic z njim zedinjuje v vogelnokisli gáz; če gori žéplo, se kislic z njim sprijemlje v žéplenogáz, ki se hitro povodí, in postane vodena žeplokislôba. Kadar pa dreva goré, je več ločenja in zedinovanja; dreva obstojé iz vode (jih ni tako suh, de bi ne bilo še nekoliko vode v njih), iz lesokislôbe, in sploh iz ogelca, vodenca, kislica, zlo malo gnjilica, in nekoliko različnih soli in persti. Pri gorenji beží voda proč ali kot puh, ali se razkroji v kislic in vodenc; kislic zedinovaje se z ogelcam beží kot ogelnokisli gáz; vodenc gorivši s kislicam postaja voda in letí proč kot puh; gnjilic, ali se spreminuje v gnjilogáz, ali pa zedinovaje se z vodencam, beží kot amonijakovi gáz; od bežeče lesokislôbe se sprime nekoliko v dimniku in da saje; soli pa in persti, ki jih imenujejo nezgorljive, ostanejo, in jim pravijo pepel. Če bi tedaj kemikar 4 lote derv sožgal, vse gáze in puhe vlovil, bodo s pepelam vred malo čez 4 lote vagali zavoljo kislica iz zraka, ki se je pri gorenji z eno ali drugo pervino zedinil. Vsaka reč tedaj, ktera zgori — če se vsi nje obstojni deli vlové, de se clo nič ne zgubi — je za toliko težji, kolikor se je kislica z njo sprijelo.

Med gorenjem in dihanjem je tedaj ta razloček, de pri gorenji se več kislogáza, iz bolj na naglama kroji; de se več gorkote razvezuje, ktera zedinovaje se s svitlobo, da viden ogenj.

Iz tega se tudi vidi, de kjer ni kislogáza, ne more nobena reč goreti, in de v vsih gázih, v kterih se ne da dihati, se tudi ne da luč vžgati, ne nar manjši ogenj zakuriti, še clo ne iskrica vkresati. Tudi pri gorenji, kakor pri dihanji ni z gnjilogázam zraka nobene premembe. Če hoče kovač večí vročino narediti, z meham pihaje več kislogáza v ogenj pošilja; tudi na ognjiših se z meham bolj ko z ustmi zapiha; zrak, ki pride iz pljuč, ni več takó kislogázast. Pri velicih pogórih se kar veliko kislogáza pokvari; kér ni z gnjilogázam zedinjen, ampak le z njim zmešan, hitro teče od vsih krajev skozi gnjilogáz vkup, se, kjer ga manjka, namestiti in v enako mero poverniti. Torej vstanejo pri tacih pogorih veliki vetrovi, kateri storijo, de ogenj še večí prihaja. Če kislogázu pot zapreš do ognja, gotovo ti bo vgasnil. Postavi v kako skledico majhno lučico po konci, deni verh steklenast kozarc, in vlij malo vode v skledico, de ne bo mogel kislogáz pod kozarc iti; ta hip, ki ne bo več kislogáza pod kazarcam, ki se bo vès že razkrojil, ti bo lučica vgasnila.

Na to kemijsko postavo se opira gasenje ognja; ki le v tem obstojí, de se zraku, to je kislogázu brani pristop k gorečim rečem. Zató ne gasí le samó voda, ampak tudi rezanca (škópa, Häcksel) če jo na debelo in z močjo na ogenj veržeš, de ga pokrije in takó od ene strani kislogáza k njemu ne pustí, od druge strani pa tudi gnjilogázov dim, ki iz zasmodene rezance puhti, dotiko kislogáza z gorečimi rečmi zadržuje. Ogenj gasiti ni tedej nič družiga, kakor zraku, to je kislogázu dotiko z gorečimi rečmi braniti, kar se zamore s mnogoverstnimi rečmi doseči.

Če pa od ene strani vsi ljudjé, živali in ognji toliko kislogáza povzijejo, kakó je tó, de ga navadno nikjer ne zmanjka, in de ga je v podnebnim zraku zmiraj na enako mero? — in če od druge strani vsi ljudjé in živali ogelnokisli gáz iz sebe dihajo, če ga še tudi nezmerljivo veliko iz kislih vód in družih lukinj spod zemlje izvira, in pri apnožganji nareja se, kakó je to, de nas ne zaduší, in de ga ni navadno za spoznanje več v podnebnim zraku? — To je bila velika skrivnost kemikarjem do poslednjih časov; od kar so se pa jeli z živaljo in rastlinami pečati, so razumeli in se prepričali, de rastljine nar več ogelca v svoj živež potrebujejo, de tedaj kadar rastejo, ogelnokisli gáz serkajo, v sebi razkrojijo in ogelc obderžijo in obernejo v svoj živež, kislogáz pa iz sebe puhté. V taki zavezi so tedaj živali z rastlinami, de živali dihajo iz sebe vogelc kot potrebni živež rastlinam, rastljine pa kislic v živež živalim, in de takó ostane primera obstojnih delov podnebniga zraka zmiraj enaka, kakor mora ravno biti za ohranjenje vsih stvari.

(Dalje sledí.)

Kmetijske drobtince pobrane po raznih časopisih.

(Korist sveče vtrinjati ali vsekovati.) Če se 2 enako dolgi lojeni sveči peržgete, od kterih se ena po potrebi poredama vsekuje, druga pa ne, bo perva veliko delj gorela kot druga. Pri tacih, svečah, ki nevternjene goré, se pokvari skorej tretji del loja več, in zraven tega še tamno goré. Kaj bojo skope gospo-